

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

Кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Ячменіхін К.М.

підпис
(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія країн Центрально-Східної Європи I половини XX ст.
(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 032 Історія та археологія

(назва освітньої програми для нормативних дисциплін. Не вказується, якщо дисципліна є вибірковою)

2025 – 2026 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин.

Протокол № 1 від «29» серпня 2025 року.

Розробник: **Еткіна Ірина Ігорівна**, кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Мова навчання – українська.

Погоджено гарантом освітньої програми «032. Історія та археологія»

«__» _____ 20__ року   __Олена Стрілюк

Мета навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти фахових компетентностей щодо ключових процесів на теренах Центрально-Східної Європи в означених хронологічних рамках, набуття навичок роботи з історичними джерелами і науковою літературою, критично аналізувати основні проблеми політичного, соціально-економічного та культурного розвитку народів Центрально-Східної Європи; закріплювати і поглиблювати набуті знання про історичний поступ народів Центрально-Східного регіону Європи, їхнє місце в системі європейської цивілізації.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість годин:	90	90
- лекції	20	10
- практичні / семінарські	16	8
- лабораторні		
- індивідуальні завдання		
- самостійна робота студента	54	72

Статус навчальної дисципліни _____ нормативна
(нормативна / вільного вибору)

Передумови для вивчення дисципліни __ Для результативного опанування знаннями, вміннями, навичками при вивченні даної дисципліни студент повинен мати базові знання з історії країн Центрально-Східної Європи доби середньовіччя та нового часу.

(перелік дисциплін, які мають бути вивчені раніше, перелік раніше здобутих результатів навчання тощо)

Очікувані результати навчання

Формулювання результатів навчання для **нормативних дисциплін** має базуватися на компетентностях та результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою та деталізувати їх:

У процесі вивчення дисципліни передбачається формування у студентів наступних **компетентностей**:

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 13. Здатність визначати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людської цивілізації, основні етапи її становлення.

СК 14. Здатність визначати загальні закономірності та особливості історичного розвитку країн світу, визначати місце історії України у контексті світової історії.

Навчальна дисципліна сприятиме досягненню таких **програмних результатів навчання**:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 15. Застосовувати набуті спеціальні компетентності на широкому громадсько-політичному та суспільному рівнях, аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні проблеми політичного, соціально-економічного та культурного розвитку народів Центрально-Східної Європи, порівнюючи з попередніми періодами (із застосуванням порівняльно-історичного методу);
- існуючі концепції при розгляді історичної проблеми;
- причини зародження, ознаки та наслідки тоталітарних та авторитарних режимів, задля запобігання в майбутньому трагедій світових війн, геноциду, репресій.

вміти:

- виявляти дискусійні питання в історіографії, формувати власну точку зору на основі обробки джерел із застосуванням спеціально-історичних та загальнонаукових методів дослідження;
- робити історико-психологічні характеристики видатних особистостей, оцінюючи їх роль у процесі державотворення, економічному та культурному розвитку народів Центрально-Східної Європи;
- використовувати при написанні наукових робіт методику історичних досліджень, при розгляді, передусім, регіональної проблематики;
- творчо використовувати набуті звання та навички у подальшій професійній та громадській діяльності.
- виховувати почуття патріотизму, толерантності, стверджувати ідеали гуманізму та демократії.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Разом	у тому числі					Разом	у тому числі				
		л	пр	лаб.	інд.	срс		л	пр	лаб.	інд.	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Народи Центрально-Східної Європи на початку ХХ ст. та в роки Першої світової війни												
Тема 1. Народи Центрально-Східної Європи напередодні Першої світової війни		4				4		1				6
Тема 2. Російська імперія в роки війни.		2				4		1				6
Тема 3. Австро-Угорська монархія в роки війни		2				4		2				6
Тема 4. Балканські країни в роки війни.		2				8		2				8
Разом за змістовим модулем 1		10				20		6				26
Змістовий модуль 2. Центрально-Східна Європа між двома світовими війнами												
Тема 5. Виникнення незалежних держав Балтії.			2			4		1				5
Тема 6. Польська Республіка у міжвоєнний період.		2	2			4			2			5
Тема 7. Становлення Чехословацької Республіки.		2	2			4			2			5
Тема 8. Угорщина у міжвоєнний період.		2	2			4			2			5
Тема 9. Розширення території Румунії.			2			4		1				5
Тема 10. Болгарія у 1918-1939 рр.			2			4		1				5
Тема 11. Королівство сербів, хорватів, словенців – Югославія у міжвоєнний період.		2	2			4			2			5
Тема 12. Греція та Албанія між двома світовими війнами.		2				4		1				5
Тема 13. Культура народів Центрально-Східної Європи.			2			2						6

Разом за змістовим модулем 2		10	16			34		4	8			46
Усього годин		20	16			54		10	8			72

Програма навчальної дисципліни

Модуль 1.

Народи Центрально-Східної Європи на початку ХХ ст. та в роки першої світової війни.

Тема 1. Народи Центрально-Східної Європи напередодні першої світової війни.

Геополітичне становище країн, народів та земель Центрально-Східної Європи на початку ХХ ст. Політика Російської, німецької та Австро-Угорської імперії щодо національних меншин на їх території. Національні рухи на початку ХХ ст. Участь народів західних окраїн Російської імперії у революції 1905-1907 рр., її наслідки.

Міжнародні відносини на початку ХХ ст. Боснійська криза. Вплив молодотурецької революції на становище балканських народів. Боротьба албанського народу за незалежність. Повстання 1909 – 1912 рр. Проголошення албанської держави. Македонський національний рух.

Політична криза на Балканах. Балканські війни 1912 – 1913 рр.

Тема 2. Російська імперія в роки війни.

Участь Російської імперії у війні. Революція 1917 р. та більшовицький переворот: зміна зовнішньополітичних векторів російської політики. Польське питання в роки війни. Політика Німеччини та Австро-Угорщини в польському питанні. Акт 5 листопада 1916 р. Поляки на фронтах війни. Польський національний рух у країні й в еміграції. Проголошення незалежності Польщі. Революція 1917 р. у Білорусі і землях Балтії. Політична боротьба. Проголошення національних республік.

Тема 3. Австро-Угорська монархія в роки війни: воєнні дії і політика.

Плани перебудови монархії. Розпад імперії. Угорщина під час війни. Революційні події 1918 р. Проголошення Угорської радянської республіки. Політика держав Антанти щодо Угорщини. Встановлення диктатури М. Горті. Чеські і словацькі землі в роки війни. Два центри еміграції. Чехословакізм. Чеська маффія. Клівлендська і Пітсбурзька угоди. Проголошення Чехословацької Республіки.

Хорватські і словенські землі в роки війни. Антивоєнні рухи. Хорватська і словенська політична еміграція. Югослов'янський комітет. Корфська декларація. Становище Боснії і Герцеговини.

Тема 4. Балканські країни в роки війни

Сербія і Чорногорія під час війни. Окупація Сербії і Чорногорії. Салонікський фронт. Сербська і чорногорська еміграція. Політика Антанти у питання об'єднання югослов'янських земель. Звільнення Сербії і Чорногорії. Проголошення Держави Словенців, Хорватів і Сербів. Виникнення Королівства Сербів, Хорватів, Словенців.

Участь Болгарії у війні. Антивоєнні настрої і соціальна боротьба. Капітуляція Болгарії і зміна владних структур. Македонське питання в роки війни.

Суспільно-політичне становище Греції. Участь у воєнних діях. Греко-турецька війна. Албанія у політиці європейських держав.

Модуль 2.

Центрально-Східна Європа між двома світовими війнами.

Тема 5. Виникнення незалежних держав Балтії.

Проголошення та суспільно-політичний розвиток Естонської Республіки. Державний переворот 1934 р. Естонія у міжнародних відносинах.

Утворення Латвійської Республіки. Латвійське суспільство міжвоєнного періоду. Переворот 1934 р. і встановлення авторитарного режиму К.Ульманіса. Латвія у міжнародних стосунках.

Проблеми встановлення Литовської Республіки. Литовсько-Білоруська радянська республіка. Литовсько-польські суперечності. Суспільно-політичний розвиток. Режим особистої влади А. Смятони. Литва у міжнародних стосунках.

Тема 6. Польська Республіка у міжвоєнний період.

Формування території і кордонів Польської Республіки. Рішення Паризької мирної конференції з польського питання. Польсько-українська і польсько-більшовицька війни. Ризький договір. Конституція 1921 р. Права національних меншин. Криза парламентаризму. Державний переворот 1926 р. Режим "санації", його економічні і політичні наслідки. Конституція 1936 р. Зовнішня політика Польщі між двома світовими війнами. Пакт Молотова-Ріббентропа. Агресія проти Польщі.

Тема 7. Становлення Чехословацької Республіки.

Визначення кордонів. Реформи 1918-1920 рр. Конституція 1920 р. Права національних меншин. Підкарпатська Русь у складі ЧСР. Післявоєнна економічна криза. Соціально-економічний розвиток у 20-і роки та

економічна криза 1930-1933 рр. Внутрішня і зовнішня політика Т. Масарика та Е. Бенеша. “Судетська проблема”. Чехословаччина в системі міжнародних відносин у 20-30-і рр. Мюнхенський диктат і “друга республіка”. Окупація Чехословаччини Німеччиною.

Тема 8. Угорщина у міжвоєнний період.

Проблема кордонів. Диктатура М. Горті. Угорське суспільство і його орієнтації. Зовнішня політика. Приєднання до Анतिकомінтернівського пакту. Окупація Підкарпатської Русі.

Тема 9. Розширення території Румунії.

Румуно-угорські і румуно-болгарські суперечності. Соціальні і політичні конфлікти. Економна і соціальна структура суспільства. Політична боротьба і утвердження королівської диктатури. Румуно-німецький союз. Залізна Гвардія та її роль в суспільстві. Українська меншина в Румунії.

Тема 10. Болгарія у 1918-1939 рр.

Революційна криза 1918-1919 рр. Владайське повстання. Прихід до влади БЗНС та політика уряду О.Стамболійського. Червневий переворот та Вересневе повстання 1923 р. Економічна криза в кінці 20-х-на поч. 30-х рр. Уряд “Народного блоку”. Переворот 1934 р. та його наслідки. Режим Бориса III. Зовнішня політика Болгарії між двома світовими війнами.

Тема 11. Королівство сербів, хорватів, словенців – Югославія у міжвоєнний період.

Утворення Королівства сербів, хорватів і словенців та його внутрішнє становище. Визначення кордонів. Видовданська конституція. Національне питання. Економічне і політичне становище в 20-і роки. Державний переворот 1929 р. Конституція Югославії 1936 р. Роки економічної кризи. Югославія в системі міжнародних відносин у міжвоєнний період. Державний переворот 1941 р. та окупація Югославії Німеччиною.

Тема 12. Греція та Албанія між двома світовими війнами.

Міжнародне становище. Спроба реалізації «Мегалі ідеї». Греко-турецька війна та її наслідки. Військовий переворот 1922 р. і проголошення республіки. Політична боротьба у період республіканського правління. Відновлення монархії. Грецьке суспільство і його культура. Греція у міжнародних відносинах Прихід до влади І. Метаксиса. Режим «4 серпня 1936 р.» Дві лінії у стратегії національного розвитку. Ліберальний уряд Ф.Нолі. Переворот А.Зогу та встановлення монархії. Влада і суспільство в роки правління Зогу I. Албанська діаспора. Економічне становище Албанії. Албано-італійські відносини. Встановлення протекторату Італії.

Тема 13. Культура народів Центрально-Східної Європи.

Освіта, наука і культура держав Центрально-Східної Європи у I половині ХХ ст.

Методи навчання

Словесні (лекція, бесіда, дискусія), пояснювально-ілюстративний, проблемне викладання, частково-пошуковий, дослідницький, виконання творчих завдань, підготовка доповідей, презентацій;

Форми та методи контролю навчальних досягнень

Поточний контроль: практичні заняття, контрольні роботи, презентації, реферати, есе, доповіді.

Підсумковий контроль: екзамен.

Розподіл балів за темами:

Поточне оцінювання та самостійна робота														Підсумковий екзамен	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2											
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	25	100
Бали	3	3	3	3	7	7	7	7	7	7	7	3	11		

Критерії оцінювання результатів навчання

Робота на практичному занятті оцінюється за такими критеріями: 7 балів – здобувач освіти у повному обсязі опрацював програмовий матеріал, має глибокі та міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, робить аргументовані висновки; може узагальнювати та застосовувати набуті знання; 5-6 балів – відповідь містить незначні неточності; 4 бали – студент може відтворити основні положення програмового матеріалу, його відповідь неповна; 1-3 бали – студент доповнює відповіді своїх товаришів окремими тезами, задає питання доповідачу.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		

68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Участь народів західних окраїн Російської імперії у революції 1905-1907 рр., її наслідки – 6 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- участь прибалтійських народів в революції 1905 – 1907 рр.;
- участь поляків у революції;
- наслідки революції для прибалтів та поляків.

2. Роль емігрантських осередків у боротьбі за державну незалежність народів Центрально-Східної Європи під час Першої світової війни- 6 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- чеський легіон історія формування та участь у громадянській війні в Росії;
- чеські та чехословацькі емігрантські осередки на Заході та їх роль у становленні держави
- Польський національний комітет та його роль у становленні Другої Речі Посполитої
- Роль Югослов'янського комітету у створенні Королівства сербів, хорватів, словенців

3. Польське питання в Російській імперії під час війни – 6 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- Протистояння позицій Ю.Пілуцького та Р. Дмовського напередодні та під час Першої світової війни;
- ставлення Тимчасового уряду до польського питання
- ставлення більшовиків до польського питання

4. Становище Боснії і Герцеговини напередодні та під час Першої світової війни – 6 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- Боснійська криза 1908 р. та її наслідки;
- Вбивство Франца Фердинанда у Сараєво як привід до Першої світової війни;
- Позиція різних національних та релігійних громад БіГ під час війни.
-

5. Македонське питання напередодні та в роки війни – 6 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- Ілінденське повстання в Македонії на початку ХХ ст.
- Македонські землі – «яблуко розбрату» під час Балканських війн;

- Діяльність ВМОРО;
- Ставлення влади Королівства СХС до македонців в період створення держави

6. Культура народів Балтії першої половини ХХ ст. – 4 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки;
- провідні представники літератури та кіномистецтва;
- відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури;
- театр, хореографія.

7. Розвиток польської культури першої половини ХХ ст. – 5 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки;
- провідні представники літератури та кіномистецтва;
- відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури;
- театр, хореографія.

8. Культура Чехії та Словаччини першої половини ХХ ст. – 5 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки;
- провідні представники літератури та кіномистецтва;
- відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури;
- театр, хореографія.

9. Культура Угорщини першої половини ХХ ст. – 5 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки;
- провідні представники літератури та кіномистецтва;
- відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури;
- театр, хореографія.

10. Культура Румунії першої половини ХХ ст.- 5 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки;
- провідні представники літератури та кіномистецтва;
- відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури;
- театр, хореографія.

11. Культура народів Югославії першої половини ХХ ст. – 5 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки, культури сербів;
- розвиток освіти та науки, культури хорватів;
- розвиток освіти та науки, культури словенців;
- розвиток освіти та науки, культури Чорногорії;
- розвиток освіти та науки, культури Боснії та Герцеговини;
- розвиток освіти та науки, культури македонців;

12. Болгарська культура першої половини ХХ ст. – 4 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки;
- провідні представники літератури та кіномистецтва;
- відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури;
- театр, хореографія.

13. Культура Греції першої половини ХХ ст. – 4 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки;
- провідні представники літератури та кіномистецтва;
- відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури;
- театр, хореографія.

14. Культура Албанії першої половини ХХ ст. – 4 год.

Методичні рекомендації:

Опрацьовуючи тему, слід звернути увагу на наступні питання:

- розвиток освіти та науки;
- провідні представники літератури та кіномистецтва;
- відомі зразки образотворчого мистецтва та архітектури;
- театр, хореографія.

Матеріально-технічне забезпечення

Для організації освітнього процесу використовується комп'ютерна техніка, мультимедійні проектори та методичні матеріали.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основна література

Вандич П. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення / П. Вандич. – К., 2004. – 464 с.

Винарчук Т.В. Зовнішньополітичні фактори державотворення українців та інших народів Центрально-Східної Європи (1917 – 1920 рр.) / Т.В. Винарчук. // Наукові праці історичного факультету ЗДУ. – Запоріжжя, 2004. – Вип.18. – С.45– 53.

Газін В.П. Новітня історія країн Європи і Америки 1918 – 1945 рр.: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / В.П. Газін, С.А. Копилов. – К., 2003. – 472 с.

Дейвіс Н. Європа. Історія / Н. Дейвіс. – К., 2000. – 1464 с.

Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Ж.-Б. Дюррозель. – К., 1995. – 903 с.

Славич Б. Історія Балкан ХХ століття / Б. Славич. – К., 2004. – 600 с.

Історія Центрально-Східної Європи: Посібник / За ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2001. – 660 с.

Ротшильд Д. Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами / Д. Ротшильд. – К., 2001. – 496 с.

Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін.ХVІІІ – поч.. ХХІ ст.): Навчально-методичний посібник з курсу. – Острог, 2010. – 220 с.

Цветков Г.М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917 – 1945 рр.: навчальний посібник для студ. вузів / Г.М. Цветков – К., 1997. – 232 с.

Яровий В. І. Історія західних та південних слов'ян у ХХ ст. / В.І. Яровий. – К., 1996. – 416 с.

Яровий В. Новітня історія центральноєвропейських та балканських країн. XX ст. / В. Яровий – К., 2005. – 816 с.

Допоміжна література

- Алексієвець Л. Новітня історія Польщі – К.; Тернопіль, 2002.
- Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Польща // Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Всесвітня історія: Навч. посібник для 10 кл. – Запоріжжя, 2004. – С. 268–278.
- Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Чехословаччина // Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Всесвітня історія: Навч. посібник для 10 кл. – Запоріжжя, 2004. – С. 268–278.
- Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Югославія // Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Всесвітня історія: Навч. посібник для 10 кл. – Запоріжжя, 2004. – С. 314–324.
- Бетлій О. Гуманізм Т.Г. Масарика та українське питання // Пам'ять століть. – 2004. – № 1. – С. 106–116.
- Вовк Я.О. Формування політики Польської держави стосовно протестантських конфесій (1918 – 1926 рр.) // Український історичний журнал. – 2006. – № 6. – С. 166–177.
- Газін В.П., Копилов С.А. Чехословаччина в 1918 – 1945 рр. // Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи і Америки 1918 – 1945 рр.: Підручник. – К., 2003. – С.278–386.
- Газін В.П., Копилов С.А. Польща в 1918 – 1945 рр. // Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи і Америки 1918 – 1945 рр.: Підручник. – К., 2003. – С. 183–205.
- Газін В.П., Копилов С.А. Югославія в 1918 – 1945 рр. // Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи і Америки 1918 – 1945 рр.: Підручник. – К., 2003. – С. 311–333.
- Гетьманчук М.П. “Українське питання” в радянсько-польських відносинах 1920-1939 років. – Львів, 1998.
- Головін Ю. Чехословаччина в 1918 – 1939 рр. // Історія України. – 2006. – № 3 (січень).– С. 22–24.
- Гон М. Волинський вузол. Українці і поляки між двома світовими війнами // Війни і мир або “Українці – поляки: брати/вороги, сусіди...” – К., 2007. – С. 396–404.
- Дильонгова Ганна. Історія Польщі 1795 – 1990. – К., 2007.
- Зарецька Т. Симон Петлюра і Юзеф Пілсудський. Магістральне місце у історії українсько-польських відносин // Історія України. – 2005. – № 16 (квітень). – С. 1–8.
- Карась А. Людина, суспільство, демократія – у поглядах Томаша Гаррика Масарика // Сучасність. – 2000. – № 12. – С. 135–144.
- Киркевич В. Київські адреси Чехословацької державності [Ідеологом створення легіонів став Т. Масарик] // Дзеркало тижня. – 2004. – № 46 (13-19 листопада). – С. 21.
- Кірсенко М. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918 – 1920 років. – К., 1997.
- Красівський О. ЗУНР і Польща: політичне і воєнне протиборство (листопад 1918 – липень 1919 рр.). – Львів, 1999.
- Красівський О. Східна Галичина і Польща 1918-1923 рр. Проблеми взаємовідносин. – К., 1998.
- Кульчицький С. Ідеологія: проекти українського праворадикального руху в довоєнній Польщі (1920 – 1939 рр.) // Історія в школі України. – 2002. – № 3. – С. 11–15.
- Литвин С. Петлюра і Пілсудський: нелегкий шлях до порозуміння // Війни і мир або “Українці – поляки: брати/вороги, сусіди...” – К., 2007. – С. 412–427.
- Лобачева Ю.В. Сербія, Югославянський комітет и сербо-хорвато-словенська еміграція в Америці в 1914 – 1916 годах // Славяноведение. – 2007. – № 4. – С. 12–28.
- Маначинський О. Під прапором боротьби за мир: Мюнхен-38 і “оксамитова” окупація Чехословаччини // Політика і час. – 1998. – № 10. – С. 76–82.
- Махун С. Альтернативи Юзефа Пілсудського // Війни і мир або “Українці – поляки: брати/вороги, сусіди...” – К., 2007. – С. 404–412.

- Нагорняк М. Стабільність Конституції та можливість її зміни (за концепцією Томаша Масарика) // Право України. – 2007. – № 12. – С. 135–137.
- Назарчук Д. Людина, яка змусила світ подивитись на себе іншими очима: [Томаш Масарик] // Голос України. – 2008. – № 63 (2 квітня). – С. 10.
- Полянський П.Б. Польща // Полянський П.Б. Всесвітня історія 1914 – 1939: Підруч. для 10-го кл. – К., 2003. – С. 160–168.
- Полянський П.Б. Чехо-Словаччина // Полянський П.Б. Всесвітня історія 1914 – 1939: Підруч. для 10-го кл. – К., 2003. – С. 168–174.
- Полянський П.Б. Югославія // Полянський П.Б. Всесвітня історія 1914 – 1939: Підруч. для 10-го кл. – К., 2003. – С. 168–174.
- Ромаренко С.А. Югославія, Росія и „славянская идея”: вторая половина XIX – начало XXI
- Сівицький М. Історія польсько-українських конфліктів. – К., 2005.
- Стоколос Н.Г. Політика урядів міжвоєнної Польщі (1918 – 1939 рр.) щодо православної церкви й українців // Український історичний журнал. – 2005. – № 5. – С. 59–81.
- Сюндюков И. “Кнут” и “пряник” Пилсудского // День. – 2004. – № 55 (27 марта). – С. 7.
- Цветков Г.М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917 – 1945 рр. – К., 1997.
- Формування історичної пам'яті: Польща і Україна: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 12 травня 2007 р.) – Харків,, 2008.
- Шпорлюк Р. Польські рефлексії / Р. Шпорлюк У пошуках майбутнього часу: статті та есеї. – К., 2010. – С. 92–113.
- Штарський М. Юзеф Пілсудський: факти і міфи // Український історичний журнал. – 1992. – № 4.
- Шульгин О. Т.Г. Масарик та Україна // Хроніка 2000. – 1999. – № 25-26. – С. 285–316.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

- Гетьманчук М.П. Між Москвою та Варшавою: українське питання у радянсько-польських відносинах міжвоєнного періоду (1918 – 1939 рр.) / М.П. Гетьманчук. – Львів, 2008. – 432 с. URL: www.twirpx.com/file/1094885/
- Грянник В. Політична криза 1928 року в Королівстві сербів, хорватів та словенців / В. О. Грянник // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії . – 2012 . – Вип.15 . – С. 75-80. URL: <http://periodicals.karazin.ua/apvvi/article/viewFile/579/404>
- Дедурін Г.Г. Ідея білоруської державності крізь призму поглядів Юзефа Пілсудського (1918-1921 рр.) / Г. Г. Дедурін // [Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер. : Актуальні проблеми історії України.](http://www.nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpiak_2013_61_6.pdf) - 2013. - № 61. - С. 24-31. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpiak_2013_61_6.pdf
- Депчинська І. Ідеї Т. Масарика про розвиток шкільної освіти в Чехословаччині на початку XX століття / І. Депчинська // [Психолого-педагогічні проблеми сільської школи.](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42(1)_33.pdf) - 2012. - № 42(1). - С. 217-222. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42\(1\)_33.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ppps_2012_42(1)_33.pdf)
- Заплітний Д.В. Соціально-економічні чинники сербохорватських відносин у королівстві СХС (1918 – 1929 рр.) / Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2012.– Вип.33. – С. 208-212. URL: http://istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/33/zaplitny.pdf
- Зарецька Т. Українсько-польські паралелі: Симон Петлюра і Юзеф Пілсудський / Т. Зарецька // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвід. зб. наук. пр. — 2004. — Вип. 12. — С. 157-175. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/50935>
- Зосімова М.В. Становище македонців у Королівстві СХС у 1919 – 1929 рр. // Грані. – 2013. – №10. – С.149-155. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&_S21P03=FILA=&_S21STR=Grani_2013_1

- Комар В. Політика прометеїзму Польщі міжвоєнного періоду в історіографії / В. Комар // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: : Історія, міжнародні відносини . - 2013. - Вип. 11. - С. 232-241. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ues_2013_11_25.pdf
- Кравчук О. Європейська ідея Томаша Масарика/ О. Кравчук // Проблеми слов'язнознавства. – 2013. – Вип. 62. С. 47 – 57. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ps_2013_62_6.pdf
- Кравчук О. Чехословацька політика щодо судетських німців в оцінці Т.Г. Масарика (1918-1935 рр.) / О. Кравчук URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11022.html>
- Мальшина К.В. Державний кордон Першої Югославії (1918 – 1924 рр.) та його словенська ділянка: історико-географічні виміри / К.В. Мальшина // Історія торгівлі, податків та мита. – 2013. - №2. – С.108 – 117. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/itpm_2013_2_17.pdf
- Мальшина К.В. Історія у боротьбі з югославізмом: Йосип Маль та його внесок у вивчення традиції словенської державності / К. В. Мальшина // Історичний архів . - 2014. - Вип. 12. - С. 148-155. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ians_2014_12_22.pdf
- Меліш О.О. Зовнішня політика Болгарії щодо "македонського питання" напередодні та в період роботи Паризької мирної конференції / О.О. Меліш // Грані. - 2014. - № 3. - С. 158-165. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Grani_2014_3_27.pdf
- Меліш О.О. Дипломатія Болгарії у вирішенні "македонського питання" напередодні першої світової війни / О. О. Меліш // Грані. - 2014. - № 10. - С. 145-150. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Grani_2014_5_24.pdf
- Парнета О. Польща 1918 – 1923 рр: усталення кордонів держави / О. Парнета // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.– 2008. –Вип.17. – С. 138 – 144. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/17/180Parneta.pdf>
- Пекарев І.М. Основні напрямки зовнішньої політики Болгарії в діяльності уряду А.Стамболійського (1919 – 1920) URL: http://inb.dnsgb.com.ua/2012-2/12_pekarev.pdf
- Такман Б. Первий бліцкриг. Август. 1914 / Барбара Такман –Москва, 2002 – 142 с. URL: <http://www.litmir.co/bd/?b=225948>
- Урожай О.В. Розв'язання проблем угорських меншин: історичний контекст і сучасні умови європейської демократії та інтеграції / О. В. Урожай // Військово-науковий вісник . – 2009. – Вип. 12. – С. 142-152. .: режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnv_2009_12_12.pdf
- Чернік С. Висвітлення позиції Сербії щодо проблеми анексії Боснії та Герцеговини 1908-1909 рр. на сторінках газети "Голос Юга" / Чернік С. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/71318/18-Chernik.pdf?sequence=1>
- Чернік С.Д. Періодичні видання України як джерело дослідження політичної історії Сербії 1878-1918 рр. / С. Д. Чернік // Історичний архів. - 2011. - Вип. 7. - С. 158-162. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ians_2011_7_30.pdf